

6. UN ANY DE DEBATS

6.1. Síntesi de les aportacions fetes en el marc del Fòrum Social per l'Educació de les Comarques Gironines

La "Crida per un debat social sobre l'educació a Catalunya" plantejava la necessitat d'endegar un procés participatiu que depassés l'estricta marc escolar, reclamava la urgència de considerar l'educació com una prioritat de la societat catalana i de les polítiques socials del govern català i afirmava taxativament que l'educació és la condició necessària per a fer possible una societat cohesionada i justa.

Des de l'assemblea de les comarques de Girona del Fòrum Social per l'Educació hem cregut, des de bon començament, que aquest retornar el protagonisme de la qüestió educativa a la societat és el motiu essencial, la finalitat compartida, que ens ha empès a implicar-nos-hi activament i a estendre, des de fa més d'un any, aquest debat a sectors i àmbits aparentment allunyats del món educatiu.

Estem convençuts que el sistema educatiu no és sinó un instrument al servei de la societat i de les persones; que l'educació no és altra cosa que l'esforç sostingut i continuat d'un conjunt amplíssim d'entitats i agents per transmetre, crear i recrear cultura, aquell seguit d'aprenentatges que atorguen sentit i humanitat a l'existència i que visualitzen l'aspiració de fer la vida més raonable, lliure i fraternal. I és en aquesta línia que ens reclamem del Fòrum Social Mundial de Porto Alegre, tant en el fons com en les formes.

I dels quatre eixos temàtics que proposava el Fòrum, a Girona hem volgut centrar-nos en els dos que hem considerat més necessaris i més propers a les entitats de caire social: "L'educació pública com a eix vertebrador del sistema educatiu"; i "L'educació més enllà de l'escola". És a cavall del camí traçat per aquestes dues propostes que hem generat un aplec important d'activitats, trobades i un seguit d'escrits, diàlegs i informacions a la premsa de les comarques que, d'alguna manera, mirarem de sintetitzar.

És important recordar per començar que, a Catalunya, l'autonomia política en matèria d'educació no s'ha pas traduït en una reducció dràstica de les desigualtats educatives (les territorials, les socioeconòmiques i les que es deriven dels processos d'immigració), i en canvi sí que ha incrementat la dualització del sistema entre les xarxes pública i privada, entre altres raons perquè les polítiques pressupostàries han respost exclusivament al criteri de la demanda.

Pel que fa als desequilibris territorials, el lloc de residència (urbà/rural, barri benestant/desafavorit) condiona encara l'accés als estudis pre i postobligatoris, i l'existència de centres de titularitat privada en un mateix entorn sovint genera processos de polarització social.

Igualment es mantenen les diferències d'accés (als trams pre i postobligatoris), de condicions d'escolarització -la diversitat d'itineraris seguits- i de resultats acadèmics en funció de l'origen socioeconòmic de l'alumnat. Aquestes mateixes diferències es donen entre els alumnes d'origen immigrant, incrementades pels fenòmens de concentració artificial en determinats centres i per les situacions de desescolarització que afecten a determinats col·lectius.

En un altre sentit, volem recordar que un dels elements més determinants de la qualitat de l'educació són els professionals (mestres, professors i educadors) i que és imprescindible un canvi en els models de formació i d'exercici de la professió, en congruència amb els canvis socials i culturals que vivim. Alhora que les administracions han de vetllar pel benestar emocional del professorat i l'alumnat. Buscar l'equilibri emocional contribueix a experimentar satisfacció i compromís.

Sembla que finalment s'ha pres consciència de la importància estratègica d'una bona educació infantil. Ara, les presses poden fer que s'avanci en direccions equivocades: externalitzar, per exemple, la gestió de les escoles bressol fàcilment comporta una disminució de la qualitat del servei; optimitzar -usant el llenguatge gerencial de les administracions- sovint es tradueix en un increment de les ràtios dels grups; descentralitzar el servei a vegades significa precaritzar el tipus d'instal·lacions i les condicions de treball dels educadors.

L'ensenyament públic ha de ser l'ordinari, el normal i, com a tal, excel·lent, de qualitat. Això sí, amb un bon control social com el que es dona en d'altres serveis públics, o potser encara més. El seu funcionament ha de ser impecable.

De la mateixa manera que la resistència d'un pont es mesura per la força del seu pilar més feble, la qualitat d'un sistema educatiu, o d'un centre, caldria avaluar-la a partir dels resultats dels alumnes més desafavorits. Millorar els resultats dels més desafavorits no ha de suposar en cap cas empitjorar els dels altres. De la mateixa manera que millorar la salut dels malalts no suposa mai emmalaltir els qui estan sans.

L'escola forma en sabers i en sabers-fer, però també ha de formar en sabers-ser. El món del treball cada cop valora més les aptituds, però també les actituds cap a la

feina: la capacitat de ser emprenedor i de treballar en equip, la valoració de la feina ben feta, la reacció i adaptació als canvis, la cultura de l'esforç, la capacitat d'empatitzar, d'entesa i d'acords.

Mentre plantejem la conciliació de la vida familiar amb l'horari escolar a partir de les hores lliures que disposen els pares, difícilment resoldrem el problema perquè tendirem a pensar falses solucions que supediten l'organització escolar a l'horari laboral. La conciliació de la vida familiar i l'escola passa, en essència, per una racionalització radical de l'horari laboral dels pares que els permeti d'estar el màxim de temps possible amb els seus fills.

Pel que fa als adolescents i joves potser s'ha insistit massa en el que són els drets i poc amb els deures. En un moment en què quasi tot és discutible i tot és possible, quina és la millor opció per a aquells que comencen a crear els seus propis valors i la seva pròpia identitat? És important deixar créixer i triar, però també ho és transmetre referents clars i criteris de referència.

Les entitats que eduquen en el lleure comparteixen un estil fresc, desenfadat, lluny d'academicismes formals. Uns espais i uns instal·lacions senzilles, gens sofisticades. I una oferta educativa que es basa en la participació i no en el fet de consumir una proposta elaborada. Ens cal enfortir aquests espais que, darrera unes activitats marcadament lúdiques, amaguen un escenari òptim i privilegiat per al conreu d'un conjunt de destreses sobre el propi jo, que anomenem habilitats socials, que conformen un dels nuclis centrals dels reptes educatius de la societat de la informació. L'esport té uns valors que poden ajudar els joves quan s'hagin d'enfrontar a la realitat de la vida i hagin de volar sols: sacrifici, disciplina, convivència i solidaritat amb els companys i respecte pels contraris. Aquests valors haurien d'ocupar un lloc important dins l'aprenentatge, juntament amb els conceptes tècnics, però la realitat ens diu que no és pas així. El model vigent de l'esportista d'èlit, que aconsegueix fama i diners amb relativa facilitat s'està imposant d'una manera molt frívola i poc responsable.

Des de l'assemblea de les comarques gironines del Fòrum Social per l'Educació reclamem, ara que està en marxa el Pacte Nacional per l'Educació a Catalunya i l'elaboració d'unes noves Lleis d'Educació tant a Espanya com a Catalunya, que no es perdin de vista les finalitats socials de l'educació, el seu paper d'acompanyar i estimular el creixement i la maduració de totes les persones perquè esdevinguin ciutadans essencialment lliures i autònoms, alhora que ha de ser un temps i un espai per viure la democràcia i experimentar la convivència, per aprendre a viure junts, recordant l'expressió afortunada de l'informe de la Unesco.

Finalment, fer avinent que avui més que mai l'educació, la transmissió i la recreació de cultura, és un afer que es juga a molts àmbits diferents, al carrer i als camps d'esports, a casa i als mitjans de comunicació, a la feina i al cau, a les biblioteques i als cinemes...; i que no té límits ni d'edat, ni de temps ni condició: s'educa els caps de setmana i els estius, a la primera infància i en la jubilació, els aturats i els enfeïnats. Quan la societat reclama amb insistència l'exercici de la responsabilitat (d'assumir i ser conscients de les conseqüències dels nostres actes) amb nosaltres mateixos, amb els altres i amb les generacions que han de venir, és important recordar que aquesta és una tasca educativa que ens afecta a tots i no només al sistema educatiu. Perquè l'educació, en tenim proves històriques fefaents, és l'única eina realment revolucionària.

*Assemblea Fòrum Social per l'Educació
Comarques Gironines*